

Спомен црква у Лазаревцу
Memorial Church at Lazarevac

Завод за заштиту споменика културе града Београда
- установа културе од националног значаја

*Cultural Heritage Protection Institute of Belgrade
- Cultural Institution of National Significance*

ГЛАВНА ЖАРИШТА КОЛУБАРСКЕ БИТКЕ · АНБЕЛИГА БРДО · БАБИНА ГЛАВА · БАРАЈЕВО ·
БАБИНАЦ · БЕЛОШЕВАЦ · БИСТРИЧКИ ВИС /к. 255/ · БЈЕЛИ КАМЕН · БОБИЈА · БОЉКОВЦИ ·
БОРАК · БУКВА · БУКОВАЧА · БУРОВО · ВАРДА · ВЕЛИКИ ПРИСЕДО · ВЕЛИКО ПОЉЕ ·
ВАРОВНИЦА · ВОЛУЈАК · ВРАЧЕ БРДО · ВРАНОВИЦА · ВРЕОЦИ · ГОДУН · ГРАДАЦ · ГРАБЕНИК ·
ГУКОШИ · ДИБСКА · ГЛАВИЦА · БЕНОВИГА ШУМА · ЕЛДОВИШТЕ · ЕРИНО БРДО · ЖАРКОВО ·
ЖУПАЊАЦ · ЗАЈЕДНИЦА · ЗМИЈАН · ИТРИШТЕ · ЈОЛИНА БРЕЗА · КАМАЉ · КАМЕНИЦА · КИК ·
КЛАБА · КЛУПЕ · КНЕЖЕВАЦ · КОВИОНА · КОИЛОВАЦ · КОНАТИЦЕ · КОСМАЈ · КОТА 881 ·
КОШУТА · КОШУТИЦА · КОШУТЊАК · КРАЈКОВА БАРА · КРЕМЕН · КРЕМЕНИЦА · КРЕМНА ·
КРЕЧАНЕ · КРСТАТА ЛИПА · КРСТАЦ · КРУШИК · ЛАЗАРЕВАЦ · ЛИПА · ЛИПЕТ · ЛИСИНА ·
МАЈДАН · МАЈДАНСКА · ГЛАВИЦА · МАЛОВАЊ · МАЉЕН · МЕДНИК · МИЛОВАЦ · МИСЛОБИН ·
МОСТИНЕ · МОТИКЕ · М.и.В. · МОШТАНИЦА · МРАМОР /к. 477/ · МУЈОВ ГРОБ · ОРЉАНИ ·
ОЗРЕМ · ОРНИЦЕ · ОСЛАДИЋ · ОШТРИЦА · ПАЈШУМА · ПАРЦАНСКИ ВИС · ПЕТРОВ ГРОБ ·
ПЕБИНЕ · ПЛОЧА · ПОВЛЕН · ПОДОВИ · ПРАЊАНИ · ПРОСТРУГА · РАЈАЦ · РАКОВИЧКА ШУМА ·
РОГАЧКО БРДО · РУЈЕВИЦА · РУЧИГИ · САВИГА БРДО · САСТАВЦИ · СЕДЉАК · СИБНИЦА · СЛАТИНА ·
СОВАЧКИ КИК · СРАСЛА БУКВА · СРЕМЧИЦА · СТАВЕ · СТЕПОЈЕВАЦ · СТРАЖА · СТУБИЧКИ ВИС ·
/к. 395/ · СУВОБОР · ТОРЛАК · ТРЕШЊИЦА · БЕЛИЈЕ · ЦВЕТКОВ ГРОБ · ЦРЉЕНИ · ЦРНИ ВРХ · ЦРНОКОС ·
ЧИКЕР · ЧЕСТЕ · БУКВЕ · ЧОВКА · ЧОЛИГА БРДО · ШИЉКОВАЧКА · КОСА · ШИЉКОВИЦА · ШУТЦИ ·

Унутрашњост цркве / Interior of the church

Мало је поменути и с поштовањем се сетити страдалника које је Србија имала у Првом светском рату. *У односу на укупан број популације, по проценту страдалих, Србија је поднела највеће жртве од свих земаља учесника у Првом светском рату.*¹ Рат је у Србију дошао изненада, чак и како не приличи дипломатској пракси. Аустроугарска власт је 28. јула 1914. године објаву рата послала обичним, отвореним телеграмом у Београд, иако се знало да се српска влада налази у Нишу. Кажу да је телеграм уручен председнику српске владе Николи Пашићу, док је ручао у једној нишкој кафани. Прочитавши га, устао је од стола и рекао: *Аустроја нам је објавила рат. Наша ствар је праведна. Бог ће нам помоћи.*²

После великог успеха српске војске подно планине Цера у августу 1914, и само два месеца касније изгубљене битке на Дрини, циљ непријатеља је био избијање на реку Колубару, даље протери-

вање српске војске и њено уништавање на подручју западне Србије. Дан након освајања Ваљева 16. новембра, аустроугарски војници су кренули у поход преко набујале реке Колубаре, на чију се источну обалу повукла српска војска. Сукоб двеју зарађених војски, познат као Колубарска битка, одвијао се од 16. новембра до 15. децембра 1914. године. На фронту широком 150–200 километара, вођена је борба чија се стратегија данас изучава на већини светских војних академија. Аустроугарска војска, двоструко бројнија и оружјем надмоћнија, под вођством Оскара фон Поборека, напала је српску војску, коју су чиниле свега три армије састављене од дивизија: Моравске, Дунавске, Рогатичке, Маљенске, Коњичке, Тимочке, Шумадијске, Дринске, Комбиноване. Поред генерала Живојина Мишића, који је командовао чувеном I армијом, на челу II и III налазили су се генерали Степа Степановић, Павле Јуришић Штурм и Михаило Живковић.

Розета - детаљ на фасади / Rose window

Лунета главног портала цркве / Main entrance

Ужичком војском је командовао генерал Арачић. Недостатак артиљерије и умор војника били су главна невоља. Мудрост и тактика великог ратничког ума Живојина Мишића довеле су изнурену српску војску до победе и коначног циља – протеривања непријатељских трупа изван Србије.

Трећег децембра 1914. године српска војска је кренула у напад. У прве борбене редове, на место десеткованих српских официра пристигло је 1 300 нових старешина. Били су то студенти, ђаци интелектуалци које је после кратке обуке Врховна команда унапредила у чин каплара и упутила на линију фронта. До 15. децембра трајале су борбе, када су ујутро српске јединице ушле у ослобођен Београд. Врховна команда је сутрадан објавила да *на територији Србије више нема ниједног непријатељског војника.*³

Победом у Колубарској бици порастао је углед српске војске у свету и народно самопоуздање, иако ће убрзо епидемије и нови непријатељски планови наплатити данак целокупном српском народу. За успех Колубарске битке генерал Живојин Мишић је добио чин војводе. Оскар фон Поћорек, раније познат из атентата на престолонаследника надвојводу Франца Фердинанда 28. јуна 1914. године, када је седећи с њим у истом аутомобилу избегао метак, смењен је са положаја команданта Балканске војске, и овог пута неславно, осрамоћен, завршава војну каријеру.

Једно од главних жаришта битке на Колубари било је Враче брдо надомак Лазаревца. Неколико пута се у току дана мењала победничка застава на овом бојном пољу. Велики број српских војника, од којих 400 каплара, као и знатан број аустроугарских – овде је из-

губило живот. На овом месту је погинуо и социјалиста Димитрије Туцовић, чије је тело једно време почивало у костурници, а данас на карактеристичном гробном месту на Тргу Славија у Београду.

Сви изгинули војници су похрањени у спомен-костурници Цркве Св. Великомученика Димитрија у Лазаревцу. Подигнута на узвишењу изнад центра града Лазаревца, црква се истиче лепотом и складом, подсећајући на минуле ратне године, када су у овом живописном делу Шумадије гинули српски јунаци. Идеја о изградњи спомен-цркве са костурницом настала је из потребе за похрањивањем костију палих војника. Године 1921 основан је „Одбор за подизање спомен цркве и костурнице у Лазаревцу“ са свештеником Чедомиром М. Поповићем на челу. Након гашења Одбора, 1937. године настаје „Друштво за подизање спомен цркве са костурницом у Лазаревцу“, којим је столовао свештеник Боривоје Ђорђевић.

Аутор пројекта спомен-цркве био је руски емигрант, архитекта Иван Афанасјевич Рики. Изградња је започета 1938. године, али је услед избијања рата њено даље напредовање заустављено. Црква са криптом је била подигнута, али су остали недовршени портали на фасадама, а нису уређени ни крипта ни простор око самог објекта. Бомбардовањем је црква знатно оштећена, као и дренажни систем око ње, што ће условити каснија честа плављења у крипти.

Првобитна иницијатива из 1921. године, да спомен-костурница подсећа на Цркву Св. Ђорђа на Опленцу, *делимично се уочава у просторном концепту, елевацији и декорацији.*⁴ Црква има основу уписаног крста развијеног типа. Изнад централног дела наоса се уздиже главна купола, са четири мање над краковима крста. Над при-

пратом је звоник у виду још једне, мање куполе, што грађевини даје посебност. Изразито наглашена подужност цркве је резултат одсуства певничких апсида. На равној фасадној површини, малтерисаној у бело, присутна је ненаметљива и скромна декорација, мали број уских монофора, бифора и трифора, дискретних розета и кордонских венаца. За разлику од мирније доње зоне, архитекта је слободније обликовно третирао више делове, тежећи већој динамичности маса. Приметан је утицај српске средњовековне архитектуре, стилски уобличене личним потписом арх. Рика. Главну, западну фасаду цркве одликује репрезентативност, са стилизованом неороманском розетом изнад портала, као централним мотивом. И са северне и с јужне стране изведени су свечани степенишни прилази са импозантно обликованим порталима.

У стваралачком опусу арх. Ивана Рика, Црква Св. Димитрија је најзначајније дело. Поред других цркава костурница подизаних у Србији тога времена (у Ђелијама код Лајковца, у селу Врбовцу, у Крупњу...), овај храм је свакако најрепрезентативнији и најмонументалнији.

Након двадесетак година, иницијативе за обнову спомен-цркве са костурницом биле су све бројније. Године 1960, „Комисија за оспособљавање и презентацију спомен-цркве са костурницом у Лазаревцу“ утврдила је стање и предложила потребне радове. Како крипта није у архитектонско-уметничком смислу била довршена, дата је могућност пројектанту да је на аутентичан и савремен начин реши у склопу цркве. Задатак је поверен арх. Доброславу С. Павловићу, конзерватору Републичког завода за заштиту споменика културе. Конзерваторски третман оштећених делова цркве и коначно уобличавање њених недовршених делова према изворној замисли архитекте Рика, предвиђен је детаљном документацијом коју је израдио др арх. Драгомир М. Тадић, један од преживелих учесника – каплара у Колубарској бици. Архитекта Миодраг Митровић је у склопу Регулационог плана Лазаревца пројектовао урбанистичко решење непосредне црквене околине. Признати сликар Вељко Станојевић, пореклом са ових простора, насликао је фреске изнад обновљених портала.

Крипта је добила ново архитектонско-скулптурално решење употпуњено историјским подацима пуковника Михаила Рашића. Радикалнијим грађевинским интервенцијама унутар крипте, под будним оком статичара арх. Оскара Храбовског, простор до тада условљен контурама цркве и испресецањем просторијама и дугачким ходником постао је јединственији. Формирана су два платоа различитих висина, са три тематске целине: западним, средишњим и источним делом. Главни улаз у крипту је на северном зиду западне целине. Површине ових делова су прекривене мермерним плочама са уклесаним основним подацима везаним за битку. Пригодне

Фигуре војника и сељанке уклесане у мермерну плочу на зиду поред нише са касетама
Figures of a soldier and a peasant woman carved in marble next to a recess

текстове је сачинио књижевник Милорад Панић Суреп. Бронзане рељефне плоче, рад вајара Михаила Томића, заузимају централно место и на визуелан начин илуструју појединости битке: војводе и команданте на коњима, јуриш Срба, причу о 1300 каплара... У четири угла које формирају нише са касетама уклесане су у мермерни зид фигуре по једног војника, сељака и сељанке, који алегоријски представљају чуваре гробова, што по концепцији подсећају на крајпуташе и сеоске надгробне споменике посвећене изгинулим војницима. Свака касета у нишама носи назив пука који је учествовао у бици, а груписане су по I, II и III армији. Укупно 63 касете. Иза ниша са касетама смештене су посебно опремљене три заједничке просторије у које су положене и зазидане кости, нажалост измешане и не зна се коме припадају. Цела крипта је обложена мермерима различито одабраних боја допреманим из Србије, Босне, Истре.

Поводом 50-годишњице Колубарске битке, 1964. године, радови на цркви и крипти били су завршени. У циљу очувања и заштите спомен-цркве с костурницом, у новије време су извођени неопходне интервенције на објекту, према пројектима које су израдили Завод за заштиту споменика културе града и Републички завод за заштиту споменика културе.

Поред архитектонских и уметничких вредности које Црква Св. Димитрија са костурницом у Лазаревцу има – њена највећа вредност јесте њен меморијални карактер. На 37 метара кубних налазе се заједно,

на једном месту, посмртни остаци српских и непријатељских војника, који нас подсећају не само на храброст српског војника и његову оданост отаџбини већ и на толерантност и великодушност једног народа.

Спомен-црква у Лазаревцу је утврђена за културно добро од изузетног значаја (Одлука о утврђивању, *Сл. гласник СРС*, бр. 14/79).

НАРОМЕНЕ:

¹ Др Милош Ковић, *Одбрана отаџбине: Србија у Првом светском рату*, у: Ж. Тарди и Ж. П. Верне, *Проклети рат*, Београд, 2013, 80.

² Исто, 60.

³ Исто, 68.

⁴ Проф. др Александар Кадијевић, *Рад архитекте Ивана Афанасјевича Рика у Југославији између два светска рата*, *Саопштења РЗЗСК XXX–XXXI*, Београд, 1998–1999, 237.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Проф. др Александар Кадијевић, *Рад архитекте Ивана Афанасјевича Рика у Југославији између два светска рата*, *Саопштења РЗЗСК XXX–XXXI*, Београд, 1998–1999.

2. Др Милош Ковић, *Одбрана отаџбине: Србија у Првом светском рату*, у: Ж. Тарди и Ж. П. Верне, *Проклети рат*, Београд, 2013.

ИЗВОРИ:

Досије споменика културе Спомен-црква у Лазаревцу, *Документација ЗЗСКГБ*

Централни део крипте / Central part of the crypt

Бронзана рељефна плоча, рад вајара Михаила Томића / Bronze relief panel by the sculptor Mihailo Tomić

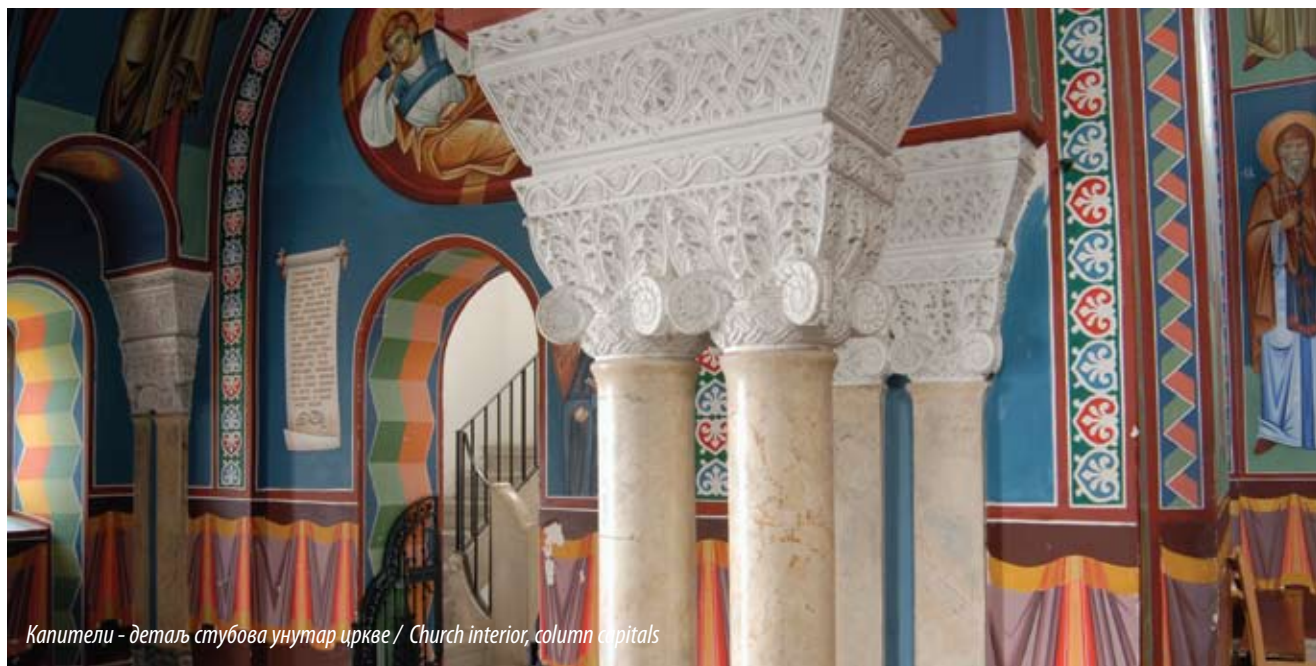
Mentioning and remembering with honour all those who gave their all to Serbia in the First World War is hardly enough. Expressed as a percent of the total population, *Serbia suffered the greatest losses of all nations that took part in the First World War.*¹ The war came suddenly, and not quite in keeping with diplomatic protocols. Austria-Hungary declared war on 28 July 1914 in the form of an ordinary telegram sent to Belgrade, although it was known that the Serbian government was in Niš. They say the telegram was delivered to Prime Minister Nikola Pašić while he was having lunch in a Niš restaurant. Having read it, he rose from the table and said: *Austria-Hungary has declared war on us. Our cause is a just one. God will help us.*²

After the great Serbian victory at the Battle of Cer in August 1914, and the defeat on the Drina two months later, the enemy's goal was to push further to the Kolubara River in order to destroy the Serbian army in the area of western Serbia. On 16 November, a day after they captured the town of Valjevo, Austro-Hungarian forces began to cross to the eastern bank of the swollen Kolubara, where Serbian forces had retreated. The clash of the two warring armies known as the Battle of the Kolubara, the strategy of which is still studied at many military academies in the world, took place between 16 November and 15 December 1914 along a front of 150–200 kilometres. Superior in men and weapons, the

Austro-Hungarian forces under the command of Oskar von Potiorek attacked the Serbian three armies composed of the Morava, Danube, Rogatica, Maljen, Timok, Šumadija, Drina, Cavalry and Combined divisions. Apart from General Živojin Mišić who led the famous 1st Army, the leaders of the 2nd and the 3rd Armies were Generals Stepa Stepanović and Pavle Jurišić Sturm respectively. The Užice Group was led by General Aračić. The brilliant military mind of General Mišić led the exhausted Serbian troops to victory and the ultimate goal: the expulsion of the enemy from Serbia.

The Serbian army launched a counterattack on 3 December 1914, with 1,300 new officers filling up the decimated commanding ranks. All of them were young men of book, university students, promoted to the rank of corporal after a brief training and sent to the front. The fighting ended on 15 December when Belgrade was recaptured. The following day the Supreme Command officially announced that *there is not a single enemy soldier left in Serbia.*³

The victory at the Battle of the Kolubara won the Serbian army repute in the world and boosted the nation's confidence. Not for long though, because epidemics and a new enemy invasion would soon take their toll. General Živojin Mišić was promoted to the rank of field marshal (vojvoda). Oskar von Potiorek, who had been the governor of Bosnia and

Капители - детаљ стубова унутар цркве / Church interior, column capitals

rode in the car of Archduke Franz Ferdinand at his assassination in Sarajevo on 28 June 1914, was dismissed from command and ended his military career ingloriously.

One of the focal points of the Battle of the Kolubara was Vrače, a hill just off Lazarevac. The fortune of the battle changed several times in a day, leaving behind many dead on both sides, including 400 of the 1,300 Serbian corporals. Among the killed was the socialist Dimitrije Tucović, whose remains were subsequently transferred from the ossuary to a distinctive burial place, Slavija Square in Belgrade.

The remains of all soldiers who had died in the battle were entombed in the memorial ossuary of the Church of St Demetrios in Lazarevac. Built on an elevation overlooking the centre of Lazarevac, the church stands as a beautiful and peaceful memorial to the years when this picturesque part of Šumadija was the scene of death and sacrifice. The idea to erect a memorial church with an ossuary was born out of the need to find the final resting place for the bones of the fallen soldiers. The Committee on the Erection of the Memorial Church and Ossuary in Lazarevac chaired by the Rev. Čedomir M. Popović was set up in 1921. In 1937, after the Committee was dissolved, the Society for Erecting the Memorial Church and Ossuary in Lazarevac chaired by the Rev. Borivoje Djordjević was established.

Construction of the memorial chapel to a design by the Russian-born architect Ivan Afanasjevič Rik began in 1938 but, when another war broke out in 1941, the portals, the crypt and the churchyard were unfinished. The unfinished church and its drainage system sustained considerable damage by air bombing, which subsequently was the cause of the repeated flooding of the crypt.

The initial idea of 1921 to have a design reminiscent of the church of St George on Oplenac is partially recognisable in the *layout, elevations and decoration*.⁴ The church is a cross-in-square with a central dome and four smaller domes above corner bays. The narthex is surmounted by a bell-tower in the form of a sixth smaller dome, which is an unusual architectural feature. The whitewashed exterior is unassumingly enlivened with a small number of narrow one-, two- and three-light windows, rose windows and belt courses. In contrast to the calm lower zone of the façades, the upper parts of the church are shaped with less restraint to produce a more dynamic massing. The observable echoes of medieval Serbian architecture received the architect's personal stylistic touch. The central motif of the main, western, façade is a neo-Romanesque rose window above the arched portal. The northern and southern sides show equally imposing portals accessed by solemn stairways.

The church of St Demetrios is the most important single design of the architect Ivan Rik and no doubt the most monumental and representative of all memorial ossuary chapels built in Serbia in those years (e.g. in Ćelije near Lajkovac, in the village of Vrbovac, in Krupanj etc.).

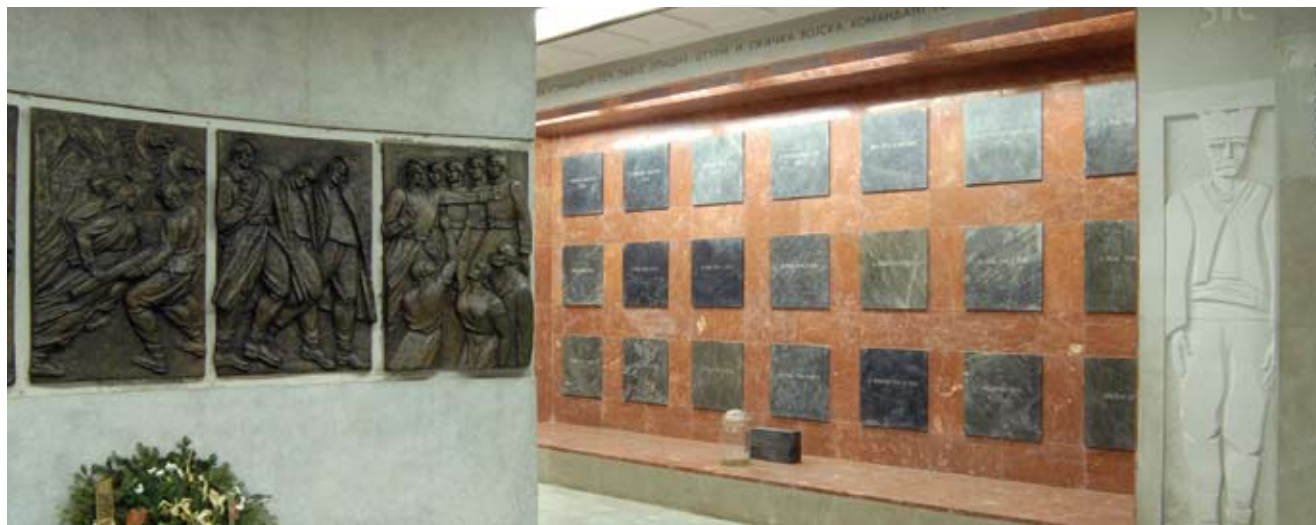
Some twenty years later the call for completing and refurbishing the memorial church was increasingly heard. In 1960 the Committee on the Rehabilitation and Presentation of the Memorial Church and Ossuary in Lazarevac determined the state of repair and proposed the necessary work. As the crypt was not architecturally completed, architect Dobrovoje S. Pavlović of the Institute for the Protection of Cultural Monuments of the Republic of Serbia was given the freedom to offer an authentic and more up-to-date design. The conservation of the damaged and completion of the unfinished parts of the church in keeping with the original design was proposed by a detailed project by architect Dragomir M. Tadić, one of the surviving corporals of the Battle of the Kolubara. Architect Miodrag Mitrović developed an urban design for the area around the church within the master plan of Lazarevac. The painter Veljko Stanojević, a native of the region, did the frescoes above the portals.

The crypt was architecturally and sculpturally reshaped and the design was supplemented with historical data supplied by Colonel Mihailo Rašić. The space of the crypt hitherto determined by the church layout and fragmented by chambers and a long corridor was made more open by radical alterations carried out under the watchful eye of the structural engineer Oskar Hrabovski. Two platforms of different heights

were formed to accommodate three thematically organised spaces: western, central and eastern. The entrance to the crypt is in the northern wall of the western space, where the walls are covered with marble slabs engraved with basic information about the battle. The texts, suitable for the place and occasion, were written by the author Milorad Panić Surep. Bronze relief panels, a work of the sculptor Mihailo Tomić, occupy a central place and visually evoke details of the battle: mounted field marshals and commanding officers, a charge of Serbian troops, a story of 1,300 corporals... Carved in the marble wall in each of the four corners at the sides of the recesses which contain boxes are the figures of a soldier, a female and a male peasant, allegorical tomb keepers reminiscent of the headstones of soldiers set up at the side of roads and in village cemeteries. Each of the boxes, grouped by army (1st, 2nd and 3rd), bears a marble plaque with the name of the regiment that took part in the battle. Sixty-three boxes in all. Behind the recesses are three particularly furnished chambers where the unidentified remains were deposited and walled up. The crypt is lined with differently coloured marble quarried in Serbia, Bosnia and Istria.

The work on the church and crypt was completed for the 50th anniversary of the Battle of the Kolubara in 1964. More recently necessary repairs have been made according to projects developed by the national and municipal heritage protection institutions.

The greatest value of the Church of St Demetrios, apart from its architectural and artistic merit, resides in its memorial character. The bones of Serbian and enemy soldiers, 37 cubic metres, deposited together in one

Ниша са касетама и фигура војника уклесана у мермерну плочу / Recess with boxes bearing the names of the regiments that took part in the battle

place are a reminder not only of the bravery and patriotism of the Serbian soldier but also of the compassion and openheartedness of a people.

The Memorial Church in Lazarevac was designated as a cultural heritage property of outstanding importance (*Sl. glasnik SRS*, no. 14/79).

LITERATURE:

Aleksandar Kadijević, "Rad arhitekta Ivana Afanasjeviča Rika u Jugoslaviji između dva svetska rata", *Saopštenja RZZZSK XXX–XXXI* (Belgrade 1998–1999).

Miloš Ković, "Obrana otadžbine: Srbija u Prvom svetskom ratu", in *Ž. Tardi & Ž. P. Verne, Prokleti rat* (Belgrade 2013), 80.

SOURCES:

CHPBI Documentation, Cultural Property File: "Spomen crkva u Lazarevcu"

NOTES:

¹ Miloš Ković, "Obrana otadžbine: Srbija u Prvom svetskom ratu", in *Ž. Tardi & Ž. P. Verne, Prokleti rat* (Belgrade 2013), 80.

² *Ibid.*, 60.

³ *Ibid.*, 68.

⁴ Aleksandar Kadijević, "Rad arhitekta Ivana Afanasjeviča Rika u Jugoslaviji između dva svetska rata", *Saopštenja RZZZSK XXX–XXXI* (Belgrade 1998–99), 237.

Opшти izgled crkve / General view of the church

КОЛУБАРСКА БИТКА 16. XI-15. XII 1914.

ЈЕДНА ОД НАЈВЕЋИХ У РАТНОЈ ИСТОРИЈИ СРПСКОГ НАРОДА КОЛУБАРСКА БИТКА ВОЂЕНА ЈЕ 30 ДАНА НА ФРОНТУ ШИРОКОМ 150 КМ ПРОТИВ ДВАПУТ БРОЈНИЈЕГ И НЕСРАВЊИВО ЈАЧЕ ОПРЕМЉЕНОГ ЗАВОЈЕВАЧА ВОЈСКЕ АУСТРО-УГАРСКЕ ЦАРЕВИНЕ. ТАДА СЛОБОДНА СРПСКА ЗЕМЉА БАЧИЛА ЈЕ У ОВАЈ СУДБОНОСНИ СУДАР СВЕ СВОЈЕ ОДБРАМБЕНЕ СНАГЕ - 120 000 БОРАЦА - У КОЈИМА СУ СЕ НАЛАЗИЛИ СКОРО СВИ РАДНИ ЉУДИ ГРАДА И СЕЛА. СВА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И САВ ПОДМЛАДАК ЈЕДНОГ НАРОДА.

УВОДНА И ОДБРАМБЕНА ФАЗА

ОДРАЖАЈУЋИ УПАДУ СИЛОВИТОГ ЗАВОЈЕВАЧА ПОСЛЕ НАПУШТАЊА ПОГРАНИЧНИХ ОБЛАСТИ И ПРЕСТОНОГ БЕОГРАДА, СРПСКА ВОЈСКА ЈЕ ЧВРСТО ЗАПОСЕЛА ЛИНИЈУ: ВАРОВНИЦА - КОСМАЈ - СЖЕНИЦА - БЕЖАНЕ - МЕДВЕДЈАК - ВАГАН - БЕЛАНОВИЦА - НАКУЧАНИ - ДРЕНОВА - СРЕЗОЈЕВЦИ - КИТА - КАБААР - ОБЧАР - МАРКОВИЦА.

ФАЗА НАПАДА

У ЗОРУ ЗВЕЖИНА СРПСКА ВОЈСКА СВРСТАНА У 63 ПУКА СВИХ ПОЗИВА ПОД ВОЂСТВОМ КОМАНДАНТА ГЕН. ЖИВОЈИНА МИШИЋА, ВОЈВОДЕ СТЕПЕ СТЕПАНОВИЋА, ГЕН. ПАВАА ЈУРШИЋА И ГЕН. ВУКОМАНА АРАЧИЋА, ПРЕШЛА ЈЕ У ОДСУДНУ ОФАНЗИВУ НА ЦЕЛОМ ФРОНТУ И ЗА 13 ДАНА НАЈКРВАВИЈИХ БОЈЕВА И ЖЕСТОКОГ ПРОГОНАЊА НЕПРИЈАТЕЉА ОСЛОБОДИЛА ОТАЦИНУ.

ФАЗА ГОНЕЊА

Спомен црква у Лазаревцу

Memorial Church at Lazarevac

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда - *установа културе од националног значаја*

За издавача: Нела Мићовић, директор

Текст: Ирена Сретеновић

Лектура: Татјана Тодоровић

Превод: Марина Адамовић Куленовић

Графички дизајн: Александра Ристановић

Фотографија: Снежана Неговановић, Фотодокументација Завода за заштиту споменика културе града Београда

Тираж: 1000 примерака

Штампа: Scanner studio, Београд

Београд, 2014. година

Завод за заштиту споменика културе града Београда - *установа културе од националног значаја*

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу

CP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

726.54(497.11 Београд)(083.82)

СРЕТЕНОВИЋ, Ирена, 1971-

Спомен црква у Лазаревцу = Memorial Church at Lazarevac / [текст Ирена Сретеновић ; превод Марина Адамовић Куленовић ; фотографија Снежана Неговановић]. - Београд : Завод за заштиту споменика културе града Београда = Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, 2014 (Београд : Scanner studio). - 10 стр. : фотогр. ; 22 x 22 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Податак о ауторки преузет из колофона. - Текст штампан двостубачно. - Тираж 1.000. - Напомене и библиографске референце на крају текста.

ISBN 978-86-89779-10-3

а) Лазаревац - Спомен црква у Лазаревцу - Водичи
COBISS.SR-ID 211579404

Завод за заштиту споменика културе града Београда - *установа културе од националног значаја*
Cultural Heritage Protection Institute of Belgrade - *Cultural Institution of National Significance*